

Het culturele geheugen van Nederland

Nederland beschikt over een rijk, maar gefragmenteerd cultureel geheugen. Dat geheugen bestaat uit een grote verscheidenheid aan archieven met een mengeling van analoge en digitale items, variërend van documenten, affiches en foto's tot websites, audiovisueel materiaal en objecten. Archieven zijn daarmee vaak hybride en verweven met collecties; hun aantal neemt toe nu er talloze archieven vrijkomen die in de loop van de 20ste eeuw zijn gevormd. Zij zijn vooral te vinden in archiefinstellingen, musea en bibliotheken. Deze hoeders van de culturele archieven hebben ieder hun eigen beleid en aanpak, van onderlinge afstemming is nauwelijks sprake. Anders dan voor overheidsarchieven geldt voor de zogeheten particuliere archieven geen bewaarplicht. Het bewaren ervan is afhankelijk van de bereidwilligheid van de eigenaren. Om een overzicht te krijgen van de belangrijkste particuliere archieven, onder meer in de culturele sector, heeft een aantal archiefinstellingen (bewaarplaatsen) het project Particuliere archieven op de kaart (PAK) gestart. Archieven van kunstenaars, culturele instellingen, bedrijven en verzamelaars zijn immers nodig om het voorbije culturele leven in ons land te portretteren. Daarom verzamelen overheidsarchieven in aanvulling op hun eigen collectie ook dit soort archieven.

Alle archieven fysiek bij elkaar brengen is niet meer van deze tijd. *Boekman* signaleert vier, soms prille strategieën om de wassende stroom archieven, met informatie op verschillende dragers, gepaard aan slinkende budgetten in goede banen te leiden. De eerste en belangrijkste is digitalisering en ontsluiting van analoge materialen. Duurzaam behoud en toegang van *digital born* archieven (en kunst) is complexer en vergt

specialistische kennis. Software veroudert snel, operating systems verdwijnen. En omdat het mogelijk is, bewaren kunstenaars en instellingen of bedrijven tegenwoordig vrijwel alles, waardoor de kwantiteit het wint van de kwaliteit. De tweede strategie, keuzes maken, wordt daarom steeds belangrijker. Acquirerende instellingen kijken, liefst proactief, aan de hand van criteria kritisch welke archieven in hun profiel passen en onmisbaar zijn voor toekomstig onderzoek naar de Nederlandse kunst en cultuur. Dat vraagt om kennis over de aanwezigheid van archieven: welke zijn er en waar worden zij bewaard? Een (sectoraal) register met basisgegevens, opgeslagen in een database, met een verwijzing naar de vindplaats en een link naar additionele gegevens of een inventaris van het betreffende archief, lijkt een werkbare optie. Sommige archiefinstellingen gaan nog verder en zoeken samenwerking met archiefvormers en gebruikers/*communities* om gericht archiefmateriaal op te sporen en te beschrijven. Dat is de derde strategie. De vierde is het voorlichten van archiefvormers: wat behoort er eigenlijk in een (kunstenaars-) archief? Hoe moet het materiaal worden geordend en bewaard? Hoe maak je een digitale oeuvre-catalogus? Uitgangspunt daarbij is dat niet alles bewaard kan worden.

Deze nieuwe werkwijzen vereisen grote zorgvuldigheid. Archieven krijgen immers pas betekenis als ze kunnen worden (her)gebruikt door kunstenaars, onderzoekers of andere cultuurprofessionals. Bewustwording bij alle partijen is daarom noodzakelijk. ●

Boekman 110 is tot stand gekomen in samenspraak met Archief 2020, DEN Kenniscentrum Digitaal Erfgoed, het Rijksarchief voor Nederlandse Architectuur en Stedenbouw/Het Nieuwe Instituut, het RKD-Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis en de Reinwardt Academie.